

**ПРОФЕСИОНАЛНОТО ОРИЕНТИРАНЕ НА СТУДЕНТИТЕ
ОТ СПЕЦИАЛНОСТ „ПЕДАГОГИКА НА ОБУЧЕНИЕТО ПО
ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ”**

Велислав Цветанов Димитров

**PROFESSIONAL ORIENTATION OF STUDENTS IN THE SPECIALTY
“PEDAGOGY OF INFORMATION TECHNOLOGY EDUCATION”**

Velislav Tsvetanov Dimitrov

Abstract: ‘Information technology teacher’ is one of the modern professions with a high level of applicability in the contemporary technological society. Young graduates possess rich complex of knowledge, skills and competencies, which make them highly competitive in the labor market and assure professional realization possibilities. This is one of the specialties that is popular and preferred by the candidate students.

The article presents the results of the author’s research on the problem concerning the professional orientation of the students studying Pedagogy of Information Technology Education. The level of their professional orientation is differentiated. Characteristics of the students with high level of education and of those with an average level of their professional orientation are mentioned.

Keywords: education, professional orientation, profession selection

Увод

Професионалният избор е един от значимите избори, които човек извършва в своя живот. Правилно извършеният професионален избор оказва влияние върху успешната реализация на личността в социален аспект. В съвременността, когато едни професии изгубват своята привлекателност, а други, които човечеството не е познавало в миналото, бързо придобиват своята популярност, младата личност е затруднена да извърши своя професионален избор. За да бъде той целесъобразен, редица автори считат, че е необходимо да бъде предшестван от целенасочен процес на професионално ориентиране.

Дискусия

Продължителният процес, който предшества професионалния избор, е диференциран в научната литература като „процес на професионално определение на личността”. Свои становища по този проблем са популяризирали учени като: И. С. Кон, П. А. Шавир, В. И. Переведцев, П. Александров, А. М. Кухарчук, А. Б. Ценципер и др.

И. С. Кон посочва, че в тесен смисъл жизненият план включва съзнателно набелязване на пътя, който да следва личността, диференциране на обективните и субективните ресурси, които са ѝ необходими, за да следва този път, определяне на способите за постигане на крайния резултат (Кон, 1979, с. 146).

Подобна взаимовръзка разкрива П. А. Шавир, който изтъква, че процесът на професионално самоопределение включва не само насочеността на личността при избора на професия, а и вътрешните психологически основания за този избор (Шавир, 1981, с. 17 – 19).

В. И. Переведцев счита, че професионалното самоопределение на личността се извършва въз основа на нейните изградени социални позиции и професионална ориентираност (Переведцев, 1980).

П. Александров разкрива важни взаимовръзки между професионалното самоопределение и социалната зрялост на личността, нейния социален престиж, професионалната ѝ информираност (Александров, 1987, с. 32).

А. М. Кухарчук и А. Б. Ценципер считат, че професионалното самоопределение се явява в резултат на анализа на вътрешните ресурси и способности на личността, съотнесени към изискванията на професиите. Авторите разглеждат професионалния избор като следствие от професионалното самоопределение на личността (Кухарчук, Ценципер, 1976, с. 7).

Д. Василев и Я. Мерджанова разграничават понятията „професионално самоопределение” и „избор на професия”. Двамата автори разглеждат професионалното самоопределение като процес, в хода на който личността си създава ясни представи за бъдещата професионална дейност, на която би се посветила трайно. Те популяризират становище, според което „изборът на професия е резултат от процеса на професионалното самоопределение на личността и израз на осъзната готовност за социалната ѝ реализация” (Василев, Мерджанова, 2003, с. 74).

Личността прави своя професионален избор под влияние на голям комплекс от фактори. Като значими фактори на професионалния избор може да се разглеждат семейните традиции, престижът на професията, състоянието на пазара на труда и др. В процеса на професионално ориентиране личността би трябвало да бъде подпомогната да открие своите силни страни. Да синхронизира своите потребности, способности и интереси в аспекта на избраната бъдеща професия. Според М. Тенева „като значими фактори за професионалния избор могат да се посочат потребностите на личността, нейните способности и интереси. Тези ключови фактори се намират в триадна зависимост, проектират се върху мотивацията на личността и моделират нейното поведение” (Тенева, 2017, с. 9-10). Когато личността не е подпомогната чрез предхождащо професионално ориентиране да извърши професионален избор, съществува опасност да бъде повлияна в избора си от случайни фактори. Неосмисленият и неправилно насочен избор на професия може да допринесе за ниски резултати в професионален аспект, чувство за неудовлетвореност, ниска личностна самооценка. Като положителен изход от такава ситуация би могла да се разглежда възможността за извършване на нов професионален избор от личността.

В аспекта на технологичното време, в което живеем, професията на педагога в областта на информационните технологии се отличава с привлекателност и популярност. Нашето изследователско внимание е насочено към установяване

равнището на професионално ориентиране на студентите, които се обучават в специалност „Педагогика на обучението по информационни технологии“ (ПОИТ) в Педагогически факултет на Тракийски университет –Стара Загора (ТрУ).

Методология на изследването

Обект на изследването е професионалният избор на студентите от специалност ПОИТ.

Предмет на изследването е равнището на тяхното професионално ориентиране, въз основа на което е извършен техният професионален избор.

Методи на научното изследване: теоретичен анализ, тест, анализ на емпирични данни от изследването.

Контингент на изследването: 14 студенти, които се обучават в специалност ПОИТ на Педагогическия факултет при Тракийски университет.

Резултати от изследването

В изследването са включени 14 студенти от втори курс, специалност „Педагогика на обучението по информационни технологии“ (ОКС „бакалавър“), които се обучават в Педагогическия факултет на Тракийски университет.

Изследователският интерес е насочен към установяване равнището на професионалното ориентиране на студентите, въз основа на което е извършен техният професионален избор.

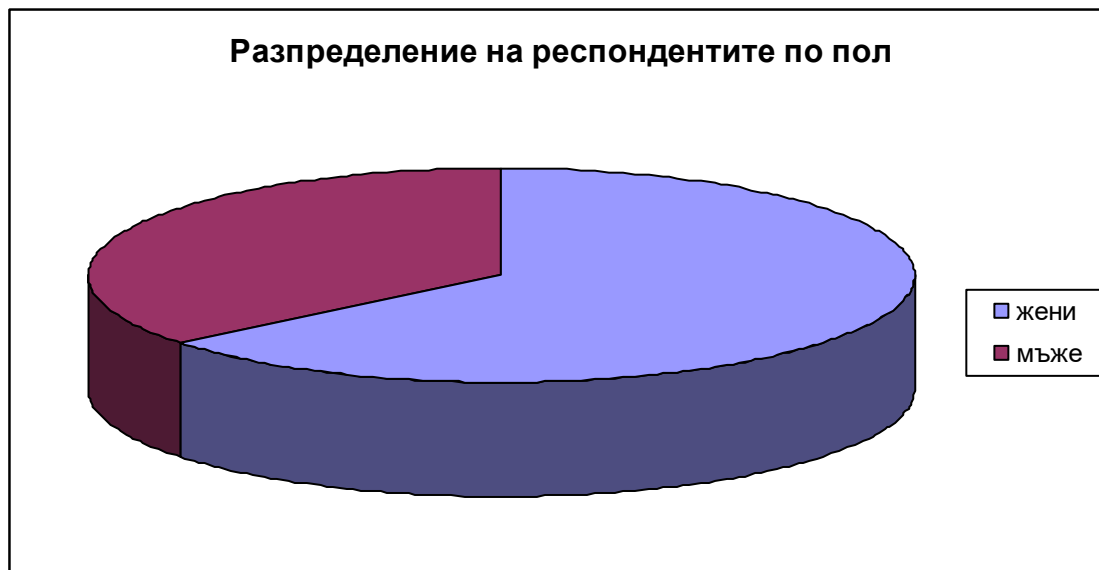
За целите на изследователската дейност е използван тестът „Професионално ориентиране на студентите“, разработен от Т. Дубовицкая (Дубовицкая, 2004).

В теста са включени 20 въпроса, на които студентите отговарят с „да“ или „не“. Съобразно предоставения от авторката „ключ“ за оценяване на теста, номерата на въпросите са разпределени в табличен вид в две групи (с отговор „да“ и с отговор „не“). Когато отговорът на студента съвпада с посочения отговор в матрицата за проверка на теста, се приписва 1 точка. Точките от целия тест се сумират и образуват тестов бал. Съобразно тестовия бал студентите се диференцират в три групи. Когато тестовият бал е между 0 и 4 точки, студентите се характеризират с **ниска степен** на професионално ориентиране. Когато тестовият бал е между 5 и 13 точки, за студентите е характерна **средна степен** на професионално ориентиране. Когато тестовият бал е между 14 и 18 точки, студентите имат **високо равнище** на професионално ориентиране.

Спецификата на получените резултати отразява равнището на професионалното ориентиране при второкурсниците от специалност „Педагогика на обучението по информационни технологии“, въз основа на което те извършват своя професионален избор. Получените резултати са следните:

Разпределение на респондентите по пол:

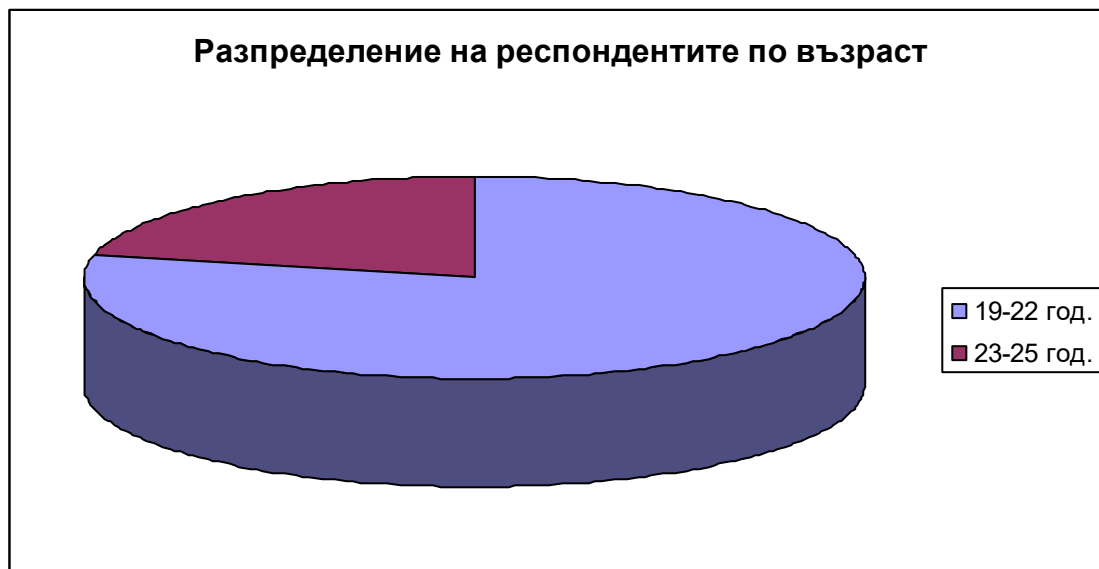
Както може да се установи от графиката на *фиг. 1*, преобладаващ е броят на обхванатите в изследването представители на женския пол. В изследването участват 64,28% жени и 35,71% мъже. Това, че по-голям брой представители на женския пол са направили професионален избор за овладяване на професията „учител по информационни технологии“, в сравнение с направилите такъв избор представители на мъжкия пол не е изненадващ.

Фиг. 1. Разпределение на респондентите по пол

Статистическите данни посочват тенденция на феминизиране на учителската професия в България. Този факт се потвърждава от настоящото изследване. В специалност ПОИТ се обучават по-голям брой жени в сравнение с обучаващите се мъже.

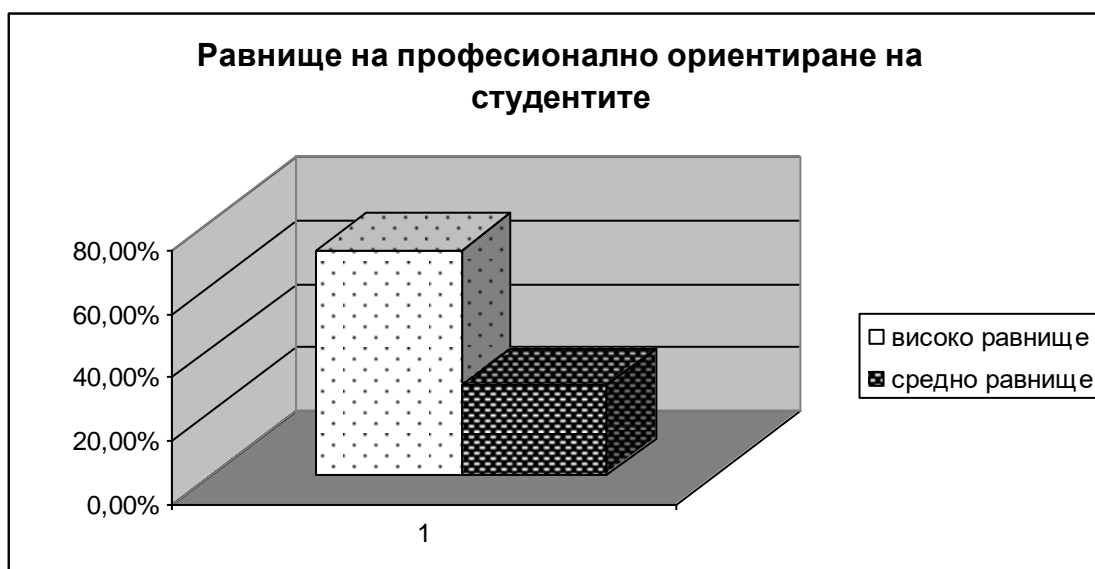
Разпределение на респондентите по възраст:

Фиг. 2. Разпределение на респондентите по възраст

От графиката на *фиг.2.* може да се установи, че преобладаващият дял от студентите, обхванати в изследването, са във възрастта 19 – 22 години. Това потвърждава факта, че тази специалност е предпочитана от младите хора, които завършват средно образование. Такъв избор са направили 78,57% от студентите, които са във възрастовия диапазон между 19 и 22 години и 21,43% от студентите, които са във възрастовия диапазон между 23 и 26 години.

Равнище на професионално ориентиране на студентите:

Фиг. 3. Равнище на професионално ориентиране на студентите от специалност ПОИТ

От резултатите, посочени на *фиг. 3.*, установяваме, че 71,43% от обхванатите в изследването студенти от специалност ПОИТ имат високо равнище на своето професионално ориентиране. За 21,43% от студентите е установено средно равнище на професионално ориентиране. Не е установено наличието на студенти с ниско равнище на професионално ориентиране.

Изследователските данни очертават тенденция, съобразно която най-голям дял второкурсници от специалност „Педагогика на обучението по информационни технологии” извършват своя професионален избор въз основа на **високо равнище на професионално ориентиране**. Такава специфика на професионалния избор е установена при повече от две трети (71,43%) от студентите. Студентите от специалност „Педагогика на обучението по информационни технологии”, попадащи в тази група, отговарят утвърдително, че ако им бъде предоставена нова възможност, отново ще изберат същата специалност, по която се обучават сега. Те потвърждават, че се обучават във факултета, водени от желание да овладеят професията „учител по информационни технологии”. Изтъкват, че желанието им да овладеят тази професия и да я упражняват, е устойчиво и обосновано.

Професионалният избор на студентите от специалност „Педагогика на обучението по информационни технологии”, при които е установено високо равнище на професионално ориентиране, е в корелационна зависимост с техните потребности. Това твърдение се потвърждава от спецификата на следващите отговори. Студентите са убедени, че овладяната професия и работата по нея ще им донесат в бъдеще морално удовлетворение. Посочват, че при тях не е водещ стремежът за получаване на диплома за висше образование като самоцел, а желанието да овладеят избраната професия. Те изпитват осъзната необходимост и с нетърпение биха се запознали със спецификата на работа на специалисти в областта на бъдещата им професия. Осмисляйки полезността на овладяваната от тях професия, биха положили в бъдеще максимални усилия, за да я упражняват. Изразяват своята убеденост, че след дипломирането си ще продължат да

надграждат и усъвършенстват своите знания, умения и компетентности по придобитата от тях професия, за да се развият като ефективни професионалисти.

За втория по големина дял (28,57%) от обхванатите в настоящото изследване студенти е установена тенденцията, при която професионалният избор е извършен въз основа на **средно равнище на професионално ориентиране**. Те отговарят, че желанието им да овладеят точно тази професия не е устойчиво и обосновано. Виждат малко хубави неща за себе си в своята бъдеща професия. Не планират след дипломирането си да продължат да надграждат своите знания, умения, компетентности в областта на професията, която овладяват, за да израснат като ефективни професионалисти. Не изпитват потребност да се запознаят със спецификата на работата на специалисти в областта на бъдещата им професия. При тях все още не се е породило желание да работят по овладяваната в момента професия. Не са убедени, че ако това се окаже трудно, след дипломирането си ще положат целенасочени усилия да започнат работа по настоящата професия.

При тази група студенти откриваме положителна тенденция на обвързаност на професионалния им избор с техните интереси. Студентите от специалност „Педагогика на обучението по информационни технологии”, за които е характерно средно равнище на професионално ориентиране, заявяват, че тяхното хоби и дейностите в свободното им време са свързани с бъдещата им професия. Разкритата от нас тенденция се потвърждава и от факта, че тези студенти изказват твърдение, съобразно което те по собствена инициатива четат допълнителна литература, свързана с бъдещата им професия.

Изводи

- Професията „учител по информационни технологии” е привлекателна за младите хора. Това се потвърждава от факта, че 78,57% от студентите, които се обучават в специалност ПОИТ, са във възрастовия диапазон 19 – 22 години.
- Студентите от специалност ПОИТ, които се обучават в ПФ на ТрУ, се характеризират предимно с високо равнище на своето професионално ориентиране (71,43%).

ЛИТЕРАТУРА

- Александров, П. (1987). *Професионалното самоопределение на личността*. София.
- Василев, Д., Мерджанова, Я. (2003). *Теория и методика на професионалното ориентиране*. София: УИ „Св. Климент Охридски”.
- Дубовицкая, Т. Д. (2004). Диагностика уровня профессиональной направленности студентов. *Психологическая наука и образование*, 2, 82 – 86. Москва: Наука и образование.
- Кон, И. С. (1979). *Психология юношеского возраста*. Москва.
- Кухарчук, А. М., Ценципер, А. Б. (1976). *Профессиональное самоопределение учащихся*. Минск.
- Переведцев, В. И. (1980). *Человек выбирает профессию*. Москва.
- Тенева, М. (2017). *Кой е добър учител?* Стара Загора.
- Шавир, П. А. (1981). *Психология профессионального самоопределения в ранней юности*. Москва.

Велислав Цветанов Димитров

Педагогически факултет
Тракийски университет - Стара Загора
България
Специалност „Педагогика на обучението по
информационни технологии“, 3-ри курс

Velislav Tsvetanov Dimitrov

Faculty of Education
Trakia University - Stara Zagora
Bulgaria
Bachelor's Degree Programme in Pedagogy of
Information Technology Education, 3rd year

Рецензент: доц. д-р Мария Тенева